8

DISSERTATIONE SOLENNI MEDICA

AUTELAS NON-
LLAS MEDICO-POLITICAS
N PRAXI CLINICO-FO-
RENSI OBSERVANDAS

ADSISTENTE SUMMO NUMINE
CONSENTIENTE GRATIOSO MEDICORUM ORDINE

PRÆSIDE

O. GEORGIO DANIEL
COSCHWITZ,

OCT. ANATOM. CHIRURG. ET BOTAN. IN ALMA FRIDERI-
ROFESS. PUBL. ORDIN. ET POTENTISS. PORUSS. REGIS IN COMITA-
ANSFELDENS. ET APUD PALATINOS HALENS. PHYSICO MERITIS-
SIMO. ACAD. CÆSAR. LEOPOLD. NAT. CUR. COLLEGA
LONGE DIGNISSIMO,

PATRONO PRÆCEPTORE AC PROMOTORE SUO OMNI
OBSERVANTIÆ GENERE PROSEQUENDO

PRO GRADU DOCTORIS

ISQUE IN ARTE SALUTARI HONORIBUS INSIGNI-
BUS AC PRIVILEGIIS MORE MAJORUM SOLENNI OBTINENDIS

Anno M D C C XXVI. D. Januar.

H. L. Q. C.

Publicæ ac Placidæ Eruditorum Diſquiſitioni ſubjiciet

AUCTOR RESPONDENS

HRIST. GUILIELMUS SIEGFRIED.

SONDERSHUSANO-THURINGUS.

HALAE MAGDEBURGICAE,
Typis, IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

PROOEMIUM.

NOn eſt, cur mireris forſan L. B. argumenti huius difficultatem, a medico iuniori ſuſceptam, quæ fortaſſis Practicum veteranum & exercitatiſſimum poſtularet: & lubens fateor, rei magnitudinem exigere talem: verum enim vero, cum non tam facile mihi perſuaderi patiar, Theoriam veram multum diſtare a Praxi medica (quippe ſpeculativam hic non intelligo, utpote ſpuriam) ſic quoque ex aſſidua librorum lectione, & virorum experientiſſimorum voce viva, praxin non ſpernendam acquiri poſſe, non ſine ratione exiſtimo. Longus enim annorum tractus non efficit medicum, nec barba promiſſa, ſed obſervationum diligens & accurata conſideratio. Equidem nullus dubito, quin propria obſervatio in praxi nos reddat firmiores, & morbis curandis cordatiores: quicquid demum

horum ſit nihil tamen medici iunioris auctoritati ac fidei de rogatur ex rationibus antea allatis. Hac igitur ſpe fretus, me pro virium mearum exilitate & modulo, de materia in praxi perſæpe obvia cogitantem, certo certius veniam impetraturum fore arbitror, etiam ſi hoc in argumento minus ſim exercitatus: accedit innocentiſſimus finis, nam profero, quæ potui, tantum ut videam, quid humeri ferant, quidque ferre recuſent. Tantum enim abeſt, ut in hiſce pagellis Cautelas Medico Politicas omnibus numeris abſolutas me ſcripſiſſe, mihi temere præſumam, quippe quæ ab ingenii mei acie nullatenus erunt expectandæ, ut quædam potius ſpeciminis loco, ad profectus explorandos in medium prolata, animo cernas, quæ, æqui bonique conſulas, decenter rogito. Univerſam artem medicam duobus fulcris, ratione puta atque Experientia, eſſe ſuperſtructam, prudentiores medici omnes iamdudum ſcivere, & etiam num ſciunt. Sane, non opus fore opinor, hic iuſto eſſe prolixiorem in recenſendis huius aſſerti encomiis, hinc inde a Viris celeberrimis literarum monumentis conſignatis, ſed una tantum diſſertatio (*) ſub VIRI Graviſſimi æque ac Experientiſſimi Dn. D. Schacheri, Præceptoris mei ea qua par eſt animi ſubmiſſione ac reverentia æternum colendi, Præſidio habita omnium ad inſtar nobis eſſe poteſt, ad quam B. L. iam remittam; ut ut autem unicuique felices in

(*) *De recto Rationis atque Experientiæ uſu in Praxi clinico-forenſi.*

in arte ſalutari progreſſus facturo, hiſce binis inſtructum cruribus incedere, per quam ſit neceſſarium, alias enim alterutro horum deficiente valdopere claudicabit; ſic eum quoque poenitentiam ſubire vix credo, qui rationis atque experientiæ ductu, cautelas ſibi politicas comparat, easdemque in Praxi clinico-forenſi non ſine inſigni adhibet utilitate: tunc enim medicum futurum, requiſitis ex Galeni mente debitis ornatum, miſericordem, pium, non adulatorem, nec nimis ſerium, & ſic porro, in methodo medendi fore feliciorem, quis quæſo inficias ibit? & Scaliger medicum recte deſcripſiſſe videtur, *quod oporteat eſſe virum doctum, probum, Deo fretum lenem diligentem, non ſua vel ſcientia, vel ſucceſſu felici tumidum, aut pecuniæ deditum*: & Clariſſimus Bohn. (*) his adhuc addit ſenſuum tam internorum quam externorum acumen, e. gr. oculorum aciem, dantur enim morbi non pauci, ad quos rite cognoſcendos diiudicandosque oculus hebetior pervenire haud poteſt. Ne autem limites transgredi viderer, vela contraho, meque ad magis neceſſaria, pro virium debilitate enucleanda, accingo Deum autem T. O. M. ardendiſſimis imploro precibus, velit hunc qualem cunque conatum & reliqua mea ſtudia gratioſe dirigere ad ſui Divini Nominis Gloriam proximique ſalutem; Te vero L. B. (ſi quis futurus)! maxime rogatum cupio, velis hunce levem laborem, & ingenii mei primitias ſereno adſpicere vultu; & ſi quid in hac

 tra-

(*) *De ſciſcitation p. 134.*

tractatione fuerit omiſſum, vel minus accurate prolatum, illud tenuitati ingenii mei condonare, de reliquo autem, ne Iovem omnibus ac ſingulis placere, optime perſpectum habeo.

I.

Quamquam ex ſufficientibus rationibus ſuperfluum reputarem, in anteceſſum vel Praxeos Clinico-Forenſis, vel Cautelarum Medico Politicarum deſcriptionem, aut uberiorem definitionem præmittere, nihilominus tamen, ut mori recepto ex aliqua parte ſatisfacerem, æquum iudicavi, ut generaliter Tituli Diſſertationis rationem redderem. Hanc ob cauſam rem omnibus notam in memoriam revocare licebit: quod nempe Praxis medica, a multis retro annis, diſpeſci ſoleat, in clinicam, atque forenſem: quarum illa circa ægrotantium lectis affixorum viſitationem, curationem verſatur; hæc autem circa varia Medici officia, in Foro iuridico ſimul occurrentia, occupata eſt. Quæ ultima, quamvis more recepto, ſtrictius Medicos officia publica gerentes, i. e. Phyſicos civitatum, aut provinciales, reſpiciat, non minus ita comparata eſt, ut ſæpe ſæpius a reliquis etiam Practicis, in officiis publicis nondum conſtitutis, exerceri debeat. Quapropter in præſenti utramque coniunxi, (licet de cætero unaquæque ſuis includatur limitibus, & ſub certis reſpectibus ſeparata maneat) tanquam in uno ſubiecto, Medico nempe concurrentem. Cum

autem

autem nemini ignotum ſit, Medicum ad felicitatem optatam in utraque obtinendam, principaliter quidem & primario inſtructum eſſe debere neceſſaria artis ſcientia, quam exercere cupit; verum hanc ſolam haud totum abſolvere negotium, niſi in vita communi, & exercitio praxeos, prudens quoque accedat rerum variarum in vita communi occurrentium, penſitatio, morumque ſecundum illas circumſpecta adplicatio: quo reſpectu Medicus ſe omnibus partim ut eruditum & peritum, partim ut converſatione dignum gratumque, & pro neceſſitate ſeſe accommodantem, commendat: non extra oleas me vagaturum iudicavi, ſi cautelas quasdam animo ponderarem, atque proponerem, quarum obſervatione aliquis in praxi medica conſtitutus, felicitatis practicæ, ſi non ſummum faſtigium, haud mediocre tamen punctum & gradum, ſibi acquirere poſſit. Has Cautelas Medico-Politicas ideo appellavi, quoniam ex duplici fundamento, ipſa nempe ſcientia medica, & politica vivendi ratione originem capiunt, & Medicum tam quoad ipſam artem exercendam, quam quoad politicam cum aliis converſandi rationem; commendatum reddere poſſunt. Quibus præmiſſis nunc ipſa principaliora argumenti propoſiti capita aggredior, ſingulasque circa ſingula, cautelas pro virium modulo enucleabo.

II.

Cautelæ in renunciando.

Non paucos eſſe Medicos inter atque Chirurgos, graviter in renunciando hallucinantes, & ipſe

ipſe inſulſæ relationes, paſſim literarum monumentis conſignatæ & quotidianæ Collegiorum publicorum quærelæ ſatis ſuperque teſtantur. In præſentiarum me illum haud geram, qui vobis, Commilitones æſtumatiſſimi! methodum bene & docte renunciandi docere ſibi præſumat, utpote quæ alios ſublimioris exigit ingenii, quippe artem renunciatoriam omnium eſſe difficillimam, cum clariſſ. Ammano (*) affirmare nullus dubito, requiritur enim *κρίσις ανυπόκριτος* & *ἀσύγκριτος*; ſed potius cautelas non nullas circa præclaram hanc artem in medium proferam, quibus pro lubitu cultiores ac politiores adiici poſſunt. Fundamenta autem huius artis quod attinet, iure meritoque ex Anatome, Phyſiologia, Pathologia, & ut omnia colligam, ex omnibus medicinæ pætibus depromi debere, firmiter credo, ideoque unusquisque tale munus in ſe ſuſcipiens, has probe teneat perſpectas cognitasque, vel me ſilente nemo non facili perſpicit negotio. Hanc cognitionem excipiunt conſcientia atque iudicium innuente Paræo (**) caſus enim ſemper a ſe invicem probe ſunt diſtinguendi, quippe alii medico cum chirurgo & iudicio forenſi ſunt comunes, alii proprii magis ad medicum ſolum ſpectant, v. gr. Affectus corporis interni, ſi quando renunciare debet practicus de gravi ditate partu legitimo vel illegitimo phyſice non moraliter conſiderato, de virginitate amiſſa, faſcino,

(*) *c. f. Medic. eius crit.*

(**) *in Tract. de renunciat. p. m.* 653.

cino, aliisve pene infinitis, tunc ſubiectum & circumſtantiæ ſemper peracri ponderandæ veniunt iudicio, ne temere morbi graviores huc referantur, vel præmemorata horum loco ponantur, ideoque inſpectione circumſpecta, & examine brevi, eoque ſufficienti & accurato, effata ſunt facienda. Sic quoque medicus conſcientioſus non movetur autoritatibus & præiudiciis aliorum in renunciando, nec præconceptis hypotheſibus; multo minus argutiis advocatorum, qui pro ſuo officio nil quicquam omittunt, quod ad defenſionem facit reorum; neque exemplis hinc variis allatis, qui evaſere ſimili, vel maiori labe, plaga, vulnere &c. probe ſecum reputans, diſtinguendos eſſe caſus extraordinarios, inſolitos, ab aliis, hi enim non conſtituunt axioma univerſale, ideoque ex rebus manifeſtis & circumſtantiis obviis deponit. Senior medicus ſemper prævalere ſolet iuniori in renunciando, utpote maioris ſine dubio peritiæ, hæc autem ex fama prudentum, non plebeiorum, iudicanda: cum de reliquo iuniori eadem fides ſit tribuenda, ſi modo reliqua requiſita adſcientiam, & conſcientiam ſpectantia, non deficiant. Caute, circumſpecte, & præmeditate omni tempore deponat medicus, quantum enim præfeſtinatæ renunciationes, noceant, proh dolor! locuples teſtatur avtopſia: nihil igitur proferendum, quod non ſatis digna meditatio, iudiciique maturitas elaboraverit. Prolixitatem quoque evitet in deponendo medicus, niſi in controverſiam cauſa rapiatur, per

neceſſe eſt; prius vero ſi contingat, renunciantem oportet eſſe cum in genere paratum ubique ad ulteriorem inſtantiam reſpondere, tum ſi a parte contraria reſponſum deſideretur, ſuam reſponſionem ſemel datam, vel illuſtrare, vel firmis argumentis corroborare. Non tam affirmative vel negative; verum cum rationibus dubitandi & decidendi, ſaltim præmeditate & ſimpliciter reſpondendum. Prævia ſectione, præprimis particulari ſeu ſpeciali, & circumſtantiis ad punctum lethalitatis, argumenta renunciationis debent eſſe ſtringentia, illativa, demonſtrantia: De medico depónente, obſtetricibus deponentibus, de renunciationum inſtrumentis, modo renunciandi & ſic porro, plura legi merentur in Clariſſ. Bohnii Tract. de medici officio dupl., ſequitur nunc nonnihil contemplemur practicum iuniorem, cum aliis Medicis in conſultando.

III.

Cautelæ erga alios Medicos in conſultationibus.

Per bene Iul. Cæſar Claudinus (*) de Conſultationibus iudicat: *Conſultandi munere, inquit, quemadmodum nullum inter omnia Medicorum officia eſt illuſtrius, utpote quo ſolo, a doctis medicis indocti diſcernuntur, nullum, quod maiorem ægris adferat utilitatem; ita quoque nihil eſt in Medicina univerſa conſultandi methodo difficilius.* Nolo iam hic iuſto ſcrupuloſius inquirere, quia conſultationes ſunt medicorum conventus ad deliberandum de ſtatu morbi, & medicamentis ægrotanti propinandis inſtituti, utrum

(*) *in Lib. I. de ingreſſu ad infirm. Cap. IV.*

utrum medicus iunior ſemper veterano, in iudiciis circa ægrotantes ferendis parere, & oraculo quaſi delphico, cœcam adhibere debeat fidem, nec ne? præcipue, quia permultis pro autoritate hoc vel illud eſſe agendum, vel omittendum, & ſtare pro ratione voluntatem, eſt in conſuetudine, quibus tamen e diametro contrariatur Hippocrates (*); & ſi practicus iunior paucula tantum ratione convictus, illorum conſiliis addit, illico a ſua verſatili lingua, aut credulitate de ſe ſtolida hæc provenire, minus conſiderate adſeritur. Sane me non latet, rem ipſam loqui in conſultationibus, cum Viris rationem & experientiam ita coniungentibus, ut de illorum aſſertis, dubitandi parum vel nihil ſolidæ rationis ſuccurrat, omnino tunc temporis noſtrum eſſe palmam dare; cur autem omnibus ac ſingulis, annis tantum, minime vero experientia rationali provectis, medicis puto veteranis, ſilentiun quaſi quinque annorum præſtemus, & iunioribus omnem modeſte contradicendi autoritatem denegare velimus, ut nihil diſſimulem, cauſam non video ſatis aptam atque idoneam. Ne autem quis ſibi inaniter perſuadeat, ac ſi a me prolata, ex immaturo quodam in veteranos fervore eſſent ſcripta, vel linguam, candeſcentem mentem præcurtiſſe, neceſſarium duxi, verba famigeratiſſimi Bohnii his adiicere (**) *Si cum iuniore inquit, & minoris adhuc famæ concurrat Senior ac cele-*

(*) *in aph. VII. p. m. 6.*
(**) *de Conſultationibus p. 112.*

celebrior, quamvis ille, & ægri & veritatis magis amans ſit, mentisque acumine, ſtudiis & opere, hunc longe ſuperet: hic opinione vulgi, & quod verbis ſuis, vel ut ab oraculo productis, undique credatur, nimis confiſus, de iunioris rite ac perite peractis male ſentit, & quaſi inepte ac ſiniſtre medelam hic hactenus adminiſtrarit, mordicus pandit. Quid quod? hæc tandem eructare verba non erubeſcunt: Der gute Herr Doctor iſt noch ſo jung, und dieſer Kranckheit nicht gewachſen; quaſi vero eiuſmodi ſenes moroſi, ac difficiles eſſent peritiores prudentiores iunioribus, quod quidem optandum, & nullatenus quoque negandum, quando ſcilicet nobis res eſt cum viris ſupra memoratis; quid vero de his poſtremis, quos magis laude, fama ac arte ſeneſcere videbis, ſentiendum, prudentioribus diiudicandum relinquo. Sed e diverticulo in viam revertamur. Quemadmodum igitur medicus conſcientioſus, in aliorum acceſſum merito conſentit, imo quandoquidem hunc proponit, tum ad ſe ſublevandum, tum quoque ægro ſatisfaciendum, inprimis, ſi conventus hi circa Magnates, aliosve, in caſibus dubiis ac momentoſis inſtituantur, ut teſtes bene actæ rei habebat; ſic quoque non parum honoris atque laudis ſibi conciliabit, quando cane peius ac angue fugit contentiones, utpote quæ maxime dedecent medicum, præſertim ægris ipſis, vel aliis arbitris præſentibus. Conſultius itaque conſultationes fiunt remotis omnibus arbitris, quippe plerumque accidere ſolet, ut occaſione diſceptandi obor-

oborta, quia unusquisque ſuam hypotheſin ſtrenue defendit, ægrotantes tandem ore rotundo dixerint: Sie ſind ja ſelbſt nicht einig mit einander, wie wollen ſie mir denn helffen. Certe quanta, eaque pernicioſa ex his litibus in medicinam redundarunt mala, verbis exprimi dignis haud poteſt: & Vir quidam, alias non incelebris, tales contentiones non incongrue certamina deſperata appellat, hisque adhuc ſuperaddit, diſcordiam medicorum, mortem eſſe ægrorum. Ad directorium quod attinet, ſane illud peroptato fieri poteſt, quando unanimo concluſo facto, vel uni præſenti, vel a præſentibus per vices & communicationem amicam perficitur; utut igitur medicus prudens, omnes præmemoratas inutiles diſceptationes, quæ, num inanis gloriolæ captandæ gratia, vel ex alia neſcio qua cauſa inſtituantur, hic non determinare audeo, flocci pendit, probe animo perpendens, præſtare, decem conſervare, vel manu tenere in dignitate, (ut ita dicam) quam unum opprobrio de ridendum præbere; ſic quoque prorſus exhorreſcit in imputationibus temere factis, cum nihil turpius ſit ac deteſtabilius calumniatore, uti quoque Cous noſter (*) brevibus, ſed perdocte ante oculos ponit. Permulta adhuc ſupereſſe receſſenda de medici officio tam in conſultationibus, quam aliis propemodum infinitis caſibus, me non latet; verum enim vero & pagellarum anguſtia & virium

(*) *in aphor. 5. p. m. 4.*

um mearum exilitas id prohibent, opus enim foret immenſi laboris; ſi ideo cuipiam plura hac de materia legere lubeat, ad Clariſſ. Bohn. remitto, (*) pedem nunc promoturus, & pro virili medicum iuniorem circumſpectum, erga pharmacopœas & chirurgos, ſuccincte contemplaturus.

IV.

Cautelæ quædam circa pharmacopoeos & Chirurgos.

Artem pharmacevticam, ſeu Chimiam, utpote a pharmacopœis nobis ereptam, iure meritoque vocari poſſe manum dextram medici, nemo tam audacter, niſi in medicina hoſpes, inficias ibit, quippe tam in praxi clinica, quam forenſi, artis huius non ſatis laudandæ, uſus eſt latiſſimus. Quando enim caſus proponuntur medicamentis interemtorum, ut de iis incorrupte iudicare debeamus, & ad quos expediendos, iudicio pharmacevtico-chimico maximopere opus eſt, nonne quo melius tunc medicamentorum præparationem habemus perſpectam cognitamque, eo certius quoque de illorum operandi viribus poſſumus ſententiam ferre? & maxime eſt dolendum, non paucos eſſe medicorum hancce artem plane nauci facientes, potius in eo conſiſtere pharmacopœi officium autumantes, ut pro ægrotantibus medicamenta uſu alia præparet. Beatæ vero memoriæ Bohnius (**) recte adſerit, medicos medicamentorum præparatione evadere peritiores, hacque medicinam quotidie auge-

(*) *de off. med. dupl. p. m.* 112. *ſeq.*

(**) *de off. med. dupl. p.* 441. & 449.

augeri, & idem fatetur, chimiam eſſe artem, quæ ſub obſcuris adhuc premeretur tenebris, in qua addiſcenda, quo plures fecimus profectus, inquit, tanto maiores difficultates a nobis ſuperandas, quotidie obſervamus, ut taceam, ſemper medicum oportere ſcientia ac prudentia antecellere pharmacopœum, quod vero nullo modo fieri poteſt, niſi probe calleat chimiam. Suam dignitatem medicus primo omni tempore cordi habere debet, & quia manus ſibi auxiliatrices ſemper porrigunt Medicus atque pharmacopoeus, diſtincta eorum debent eſſe officia, ne limites transgrediatur uterque. Nimiam igitur Medicus cnm pharmacopœo evitet familiaritatem, quæ parit contemtum, per opus eſt. Præſcripturus medicamenta, exacte noſſe debet omnia ac ſingula ex pharmacopolio habenda; ſi autem quædam in officina non exſtarent, alia his ſunt quidem ſubordinanda, ſed conſilio & approbante medico. Hic quoque ſilentio non eſt prætereunda pharmacopœorum quorundam nimia fiducia in ſuos diſcipulos, horumque levitas ac negligentia, leguntur enim exempla deteſtanda potius atque abominanda, quam enarranda, ubi huius vel illius medicamenti loco aliud, tam ægrotantis viribus, quam medici intentioni plane contrarium, ac nociferum ſubſtituerunt. Quanta ſit vis in herbis ac radicibus, in vulgus eſt notum, & quanti eheu! non committuntur errores in pharmacopoliis, & in collectione & harum diſpenſatione? unicum tantum in medium proferre lubet exemplum, a practico non incelebri nordhu-

ſano obſervatum, (*) nimirum, radicis Belladonnæ exiguum fruſtulum, loco cichorii propinatum, dira ac horrenda ſymptomata in duorum hominum corporibus excitavit, plura de huius radicis effectu lectionc digna, in ſupra laudati viri Diatribe proſtant. Hæc ſimiliaque medici iunioris fidem ac famam infringere poſſunt, niſi formulas præſcriptas diligenter literis mandaverit, ut neceſſitate urgente hiſce ſe purgare valeat. Luxuries quoque in ceremoniali, uti vocant, merito in formularum præſcriptione evitanda, & titulis ſemper reſpondere debet res pharmacevtica ipſa, & vice verſa. Progreſſum nunc facio ad Chirurgiam, quæ non adeo inconcinne manus medici ſiniſtra nuncupatur, quos enim nec Diæta nec Pharmacia ſanat, ferrum & ignis ſeu Chirurgia reſtituit. Medicum eſſe directorem ac iudicem rerum chirurgicarum, nemo non novit, & neuter ſine altero ſubſiſtere per omnia poteſt. Certe, nolo iam fuſe diſputare, cum chirurgia hodie a medicinæ corpore ſit avulſa, an ipſiusmet medici ſit, auxiliatrices præbere manus, perficiendo operationes, qram ſententiam tueri videtur Clar. MVYS (**); neutiquam vero exercitium manualium operationum medico dedecori eſſe, HIPPOCRATES, GALENUS, CELSUS, aliique magni nominis Viri, qui inſignem ſibi famam laudabili hac opera acquiſivere, ſatis

(*) *in Diatribe Botanico-Medica de Belladonna p. m. 26. ſeq.*

(**) *in praxi chirurg. Barbet.*

ſatis ſuperque teſtantur. Ergo cum medici non tantum ſit, exacte habere perſpectas operationes chirurgicas, ſed & quando uſus & res poſtulat, ut ſolertem ſe dare queat, magna cum laude operationes quædam hæroicæ ab illo exercentur; accedit, cum creberrimæ, ac abominandæ magis, quam exponendæ ſit obſervationis, quod barbitonſorum noſtrorum quam plurimi, ne calvariam quidem ſine meningum ac cerebri dilaceratione aperire, nec abdominis integumenta, ſine inteſtinorum læſione incidere queant. Unde non uni ſoli ad hærendum, ſed melior præferendus, qui non ex inſtrumentorum chirurgicorum copia judicandus & æſtimandus, ſed quem habitus manualis facit artificem. E quo fundamento quoque nec in cadaveris vulnerati inſpectione, & plaga dijudicanda, idem medico poterit haberi par, multo minus præferri. Interim, quemadmodum nec cum pharmacopola, nec adſtantibus, nec aliis quibusvis, ita quoque nec cum chirurgo eſt altercandum: ſed ſub placido & prudenti utriusque concurſu, Directorium operationum chirurgicarum a Medico ſervandum: modo monendum, ut Medicus directorium ambiens, in operationibus ipſis, earumque adminiſtratione, non imperitior exiſtat chirurgo. Reſtat unum adhuc momentum conſiderandum, in quo cautela per opus eſſe politica exiſtimo, nempe praxis medica, a per multis chirurgorum temere ſuſcepta: hanc quidem illis plane eſſe interdicendam, vel me tacente omnes ſciunt medici politiores, niſi ſit vir,

tam ſuæ artis probe gnarus, quam peritus quoque medicinæ, ita, ut morbos eorumque cauſas ac ſymptomata penitus habeat perſpecta notaque, tunc enim, ſi eum non latet remediorum præparatio, tempore juſto, loco, & doſibus convenientibus adplicatio, accedit, quod hujus curationes plerumque ſint felices, & ægrotantes fiducia ducti, eum accerſere poſtularent; ſane rebus ſic ſe habentibus, cur tali viro praxin omnem denegare poſſimus, ut ingenue fatear, cauſam non video aptam ſatisque idoneam, imo non eſſe prudentiæ, affirmare nullus dubito. Ad theſin autem meam corroborandam, in mentem venit vir quidam graviſſimus, qui medicamentum quoddam, a chirurgo caſtrenſi ſvaſum, Sereniſſimæ Perſonæ, disſvadebat, & qvidem diverſis vicibus, qvia vero vires hujus medicaminis ſesqvipetalibus verbis ad ſidera uſque efferebantur, placebat tandem illud aſſumere: quid fit, præter ſpem omnem atque opinionem Medici, medicamentum præſtabat deſideratum effectum, an caſu, nec ne, de terminare nec audeo nec poſſum: ſufficit me probaſſe meum aſſertum, quippe Medicus periculum incidebat excidendi gratia, & exiſtimationis partem amittendi. Hæc cum vir in praxi exercitatiſſimus fuit expertus, quid quæſo faciendum erit practico juniori? ſane rem penitius inſpicienti non poteſt eſſe obſcurum, quod hoc in paſſu tam diu ſit connivendum, donec hujus cemodi empirici vires totas totas habeamus perſpectas, ſeu quid ejus humeri ferant, quidque ferre recuſent,

tunc

tunc enim proprio ſuo gladio facili negotio poterit jugulari; interea autem iſtiusmodi medicaſtri medicamentis, quando medicus non nocifera, vel morbo plane incongrua obſervat, prudenter vel aliud vel tanquam in ſons quidem admittit, ſed pro ſalvando proprio honore, effectum ejus nullum eſſe futurum, merito prædicit.

V.

Aggredior nun medicaſtros & empiricos, quorum noſtris temporibus tam ingens eſt numerus, ut propemodum inumerabiles exiſtant; ſed non mirum, ſiquidem haud pauci, præſertim plebejorum in ea verſantur opinione, nihil eſſe facilius medendi arte, adeoque nil impedire, quo minus etiam indoctus quivis, ruſticus & opilio, exercere hanc artem tam præclaram atque difficilem hoc pacto queat; Aſt, bone Deus! quam pauci animo perpendunt periculum, in quo & ipſi ſunt medicaſtri, & ægri, quos turpiter decipiunt. Quadrat in HOS illud Syracdiis, Cap. 3. v. 27. QUI SE INDISCRIMEN PROJICIT, PERIT IN EO; Aſt v. 24. in ILLOS: QUOD TUI NON EST MUNERIS NE TRACTES TEMERE, mihi enim non temperare potui, quin ipſiſſima B. Rivini verba exſcripſerim; præſertim vero prænemoratum dictum ſacerdotes, medicinam exercentes, *& quos veſanos ac maleferiatos vocat D. Caſp. Bravo, de ovis, quam ovibus magis ſolliciti* (*), probe memoriæ mandare deberent, & omne quoque perditorum hominum genus,

Cautelæ erga Empiricos.

(*) *in Tom. III, Reſol. & conſultat. medic. p. m. 276.*

nus, e fæce ſceleratorum conflatum, ne illis accidat, quod ſacer codex promittit Luc. 12. v. 47. SERVUS, QUI NOVIT VOLUNTATEM DOMINI SUI, NEC FECIT EX VOLUNTATE EIUS, CAEDETUR MULTIS PLAGIS; verum ne falcem meam in alienam meſſem mittere viderer, filum abrumpo orationis meæ epanorthodicæ, & ad reliqua brevibus tantum conſideranda me converto. Ut ut autem medicinam ſtabilivit empiria; ita quoque non omni ex parte hanc eſſe rejiciendam, firmiter mihi perſvaſum habeo, præprimis ſi intelligas empiriam rationalem, ſeu empiricam factam litteratam, methodo, non caſu inventam, a ſana ratione fœcundatam & directam, & poſt diuturnam effectuum medicamentorum explorationem, ad veritatis culmen perductam, quam me hercule! docti viri ſemper laudarunt, & tanquam naturæ conſonam ad majora promoverunt. Non ita, ſi experiundi rationem ſtupidam, erraticam, repetitam, adeoque nihil aliud tradentem, quam conceptus erroneos, & placita monſtroſa præſe ferunt; ſunt verba Clariſſ. Baglivii (*), & ſturmius (**) de ejusmodi farinæ hominibus pereleganter egit: profecto de his diuturnas audimus querelas, ſed fruſtraneas, ob ſæculi morem perverſum, quod ſcilicet animas negotientur, & experimenta per mortem faciant. Omnes vero artiſtæ chirurgiæ, uti ſunt oculiſtæ, Lithotomi, cancrum curantes,

(*) *c. f. Prax. ejus medic.*
(**) *in diſſ. de Medicis non medicis.*

tes, labiis leporinis medentes, ſunt admittendi, & laudem merentur ſuam, ſi modo intra cancellos artis ſuæ, quam ex profeſſo didicerunt, & exercuerunt, maneant, nec Medicinæ ulterius ſeſe immiſceant: præprimis cum hucusque pauciſſimi, &, Medicorum, & Chirurgorum noſtratium has operationes calleant, illi autem ordinarie a ſummis Poteſtatibus Privilegiis ſint donati atque muniti. Quicunque autem ex his quoque ignorantiæ artis, quam affectant, ſtigma gerunt, iis rectius univerſum exercitium hujus quoque praxeos chirurgicos eſſet intercidendum. Sic quoque empirici mechanici ſunt tolerandi ſunt enim neceſſarii & utiles, & Hippocrates tales commendat, modo intra ſuos debitos terminos ſe contineant. Quo autem minus in enarrandis empiricorum ſpeciebus inhæreamus, inſtituti noſtri prohibet ratio, horum enim vaſtiſſimus eſt campus, & ita etiam cautelæ erga hos obſervandæ, erunt innumerabiles, primariam tamen (ex meo ingeniolo) conſtituere poteſt, quando quis paulo acrius in empiricorum curandi methodum, medicamenta ipſa, aliaque inquirit, tunc facili negotio, a recto tramite aberantibus, ignorantiæ ſuæ abyſſum medicus prudens ante oculos ponere valet, eosque proprio jugulare gladio.

VI.

Cautelæ circa ægrorum viſitationem in genere.

Officium pariter ac ornamentum eſſe medici, freqventer adire ægrotantes, atque hoc eo ſæpius, qvo periculoſior deprehenditur morbus, neminem latere arbitor, qui numero clinicorum ſe adſcribi

 pati-

patitur, tam ex Hippocratis mente, quam aliorum virorum præſtantiſſimorum. Verum enim vero, ut ſecundum proverbium tritum, nulla regula ſine exceptione, ſic quoque quam maxime hic erit attendendum, ut ſemper ægrotantes acri contemplemur judicio, ne hiſce invitis aut accedamus, aut juſto tardius acceſſum differamus. Variant igitur viſitationes pro ægrotorum deſiderio & morborum diverſitate, uti jam monui, duo enim cum patiuntur idem, non eſt idem. Haud incongrue autem me facturum puto, quando quod ad tempus viſitationis attinet, illud in ordinarium & extraordinarium dirimo: ordinarium plerumque eſt, ſi facta relatione, & ſtatu morbi cogito, mane & circa noctem adeamus ægrum, viſitationes enim ſuperfluæ minus ſunt gratioſæ, & ægrotantium voluntas ambulatoria, & ut paucis me expediam, ſane animus hic non eſt, certum ſtatumque tempum determinare, potius iſtiusmodi munus rite obeundum, uniuscuiusque practici ingenui iudicio relinquo, qui facili negotio, tam ex neceſſitate morbi, quam ex conditione ægri, extraordinarium viſitandi tempus determinabit: meum ſaltem erit, practicum in hiſce verſantem, & primarium viſitationum finem non nihil ſub examinis incudem revocare. Praxin clinicam optime exerceri quærendo, examinando & obſervando, nemo non facili perſpicit negotio, & in hoc quoque conſiſtit viſitantis munus; ideoque cum clinici ſit, ſermonem apud ægrotantes inſtituere, non inepte materiam

præ-

præbere ſciſcitationem morbi, directionem diætæ, præſcriptionem atque uſum remediorum firmiter mihi perſuadeo, hic enim ſcopus viſitationum ejusmodi clinicarum primarius eſt, proin Dic, Cur hic? nihil tamen obſtat, qvo minus tempore & loco idoneo de aliis quoque penes infirmos, vel cum his ipſis, vel adſtantibus, ſermonem inſtituas, ſicque non medica tantum arte, ſed amica quoque converſatione utrosque tibi devincias, vid. Cl. Bohn. (*) Quemadmodum vero curantem requirit medicum ægrotans, non nimis loquacem, ſic præprimis jactantiam ſeu ventoſitatem, vitium multis admodum familiare, ut medicus evitet, per opus eſt, c. f. Botall. (**) Sunt enim, qui de remediorum ſuorum præſtantia & infallibili quaſi effectu, multa faciunt verba, ſunt, qui omnibus morbis ſe eſſe pares audacter oſtentant, cum tamen multoties eheu! locuples teſtetur avtopſia, iſtiusmodi oſtentatores ſpe ſua fruſtrari, quippe impoſſibile eſt, omnes ac ſingulos priſtinæ reſtituere ſanitati; optimum igitur erit ſub conditione quadam tam de morbi eventu, quam remediorum felici effectu differere, ne tale immaturum promiſſum practico, in primis juniori noceat, atque ex hoc permultæ aliæ moleſtiæ ortum trahant. Idem iudicium quoque eſto de adſtantibus, ægrisque ipſis, quando morborum indolem ex medico quærunt, vel an ſpes ſit reconvaleſcentiæ, nec ne? an ſit periculum in mora? namqne his ſemper,

(*) *de Med. decor.*
(**) *de Med. & ægri mun.*

per, quantum poſſibile, dolor conſolatione eſt eripiendus; illis vero ore rotundo dicendum, utrum ſit periculoſus, incurabilis & ſic porro? Brevibus ſic conſideratis viſitationibus in genere, unicum adhuc eſſe monendum exiſtimo, quod, nimirum ſoſtro dato, non ſtatim ſint relinquendi clientes, ſed pro re nata, una vel altera vice redeat medicus; petere tamen debet venian acceſſus. Sine ulteriori autem mora me converto ad paragraphum, Magnates ægrotantes, quantum poſſibile, ſiſtentem.

VII.

Cautelæ circa Magnates ægrotanties.

Cum itaque de medici prudentia in aulis paucula facere verba inſtituerim, niſi me omnia fallunt, ſtatim ſub initium huius ſpeciminis monui, mentem meam non eſſe fluviis aquam, lignaque ſilvis addere], exercitatis puto medicis & practicis, regulas præſcribendi politicas, non ſane, ut potius meas ingenii vires explorem, & futuris tantum practicis pro virium exilitate viam monſtrem, qua prius cognita, eo melius ſine ulteriori mora interiecta, progreſſus facere queant. Ante omnia igitur paulo penitius inſpicere lubet morbus Magnatum, illosque, ſi curatu difficiliores plebeiorum pronunciarem, etſi non omnes, tamen quamplurimos archiatrorum mecum habeo conſentientes, quid, quod? multoties incurabiles exiſterere, eheu locuples teſtatur experientia. Undenam vero hoc evenit? Certe, hic non eſt, cur dubitemus munus medici principis ſuſcipere; ex eo fundamento, ac ſi Magnatum morbi plane eſſent in cogniti, & diverſi

verſi ab aliis, ita ut nullis remediis poſſint coerceri, hoc non facile dixerim, differunt quidem uti ceteri ratione climatis, vitæ generis, ætatis, ſexus & ſic porro, hæc omnia autem medicum prudentem non latent; quod vero Magnatum infirmorum couditio ſit deterior præ aliis, id omni iure, meritoque ſpuriis adſcribi poſſe conſultoribus, firmiter credo, & tunc præprimis eiusmodi adſtantium imperitorum auſus experiuntur Magnatum medici, ſi remedia generoſiora, v. gr. V. S. Cranii perforationem, paracenteſin, & ſimilia poſtulet morbus gravior, unde haud mirum, quando illi præ his citius reconvaleſcant, medicus enim abſolute magis imperium ſuum exercet in illos, & ſine contradictione ulla in tempore adhibet quævis neceſſaria. Diæta Magnatum hic loci quoque non erit ſicco pede prætereunda, quanti enim proh dolor! non committuntur errores? ita, ut primarium hoc eſſe impedimentum, ne optima quæque remedia vim ſuam exſerere valeant, affirmare non erubeſcam; ut taceam, quod Magnates ac divites communiter non pluris æſtiment ſuos medicos, quam mercenarium quemvis. Davor gebe ich dem Doctor ſein Geld, daß er muß aufwarten, und alles wieder gut machen, ſunt verba Clariſſimi Rivini. Felix igitur medicus, qui confidentem & ſapientem ſortitur ex Magnatibus ægrum, & contra; utut autem jam in paragrapho ſecundo innui, per opus eſſe aliorum ſolide doctorum Virorum conſilio apud Magnates ægrotantes, ſic quoque iterum iterumque commendo con-

cordiam, multitudo enim medicorum diſaordium, perdidit non raro Cæſarem: Fama etiam, uti ſemper medico cordi eſſe debet, tamen præprimis illam in aulis ſervare, ſapientis eſt & prudentis; hæc vero optabiliter poteſt tueri, quando medicus primo potum vini immodicum plane abhorret, quippe tunc ſubterfugit fomitem ac fontem omnium reliquorum vitiorum, puto temulentiam, quæ ſpeculum eſt morum, & lapis lydius propenſionum humananarum (*) dein quoque ab illo abſit avaritia, loquacitas, arrogantia & eiusdem farinæ menda, quæ neopracticum reddunt odioſum: quibus haud immerito accenſendam eſſe puto nimiam cum aulicis familiaritatem, atque propenſionem in jocos ridiculos: Medicus enim decentem atque modeſtam ſibi comparare debet gravitatem, ne jocis continuis dignitatem perdat, ſeque ipſum joculatoribus aulicis aſſociet; & denique omnes intendere debet nervos Medicus aulicus, ne in diagnoſi ac prognoſi formanda, a recto aberret tramite, hiſce enim duobus hujus famam multum poſſe augeri ac imminui, ſana edocet ratio. Multa quidem eſſent dicenda de medici officiis oblatis apud Magnates, quod evileſcant, de muneribus Magnatum ſuo tempore exoſculandis, de Alchymia, aliisque artibus magis noſcendis quam ſuadendis, & in primis quod ad Alchimiam, ſane non temere ac argute ad hanc ſunt perducendi, de remediis pretioſis Magnatibus propinandis, ſimilibus

(*) *c. f. B. Mem. Rivin, diſſ. de med. inculp. p. XI.*

libusque; verum & chartæ anguſtia, & inſtituti noſtri vetat ratio plura addere, ideoque filum abrumpo, & ad alios, præprimis plebejos ægrotantes, non nihil contemplandos, me converto.

VIII.

Non placitum mihi fuit diſcrimen facere inter ægrotos mediæ conditionis, ac in fimæ, nam ſpecimen hoc in nimiam excreſceret molem & præterea exiſtimaverim ego per facili fieri poſſe negotio media incedere via, ſi quis Magnates ægrotantes, atque reliquos, paulo penitius conſiderans, mediam quaſi, ut ita dicam, ſibi formet prudentiam, ſed his miſſis, nunc ad rem. Profundiſſimæ eruditionis Vir, B. Rivin. loco citato pereleganter vitam medicorum, miſeriis plenam, deſcripſiſſe mihi videtur: *Quotidianas auſcultare querelas, inquiens, ſpectare nil, niſi calamitates, inter lacrymas gemitusque omnium ad agonizantes aceedere, inter nives & frigora, pluvias & tonitrua per urbem eircumire, vix dormire tuto, nedum cibare, verbo, inquietudine fatigari perpetua, res adeo quidem tædioſa eſt, (in primis practico veterano), ut plane perſuaſus ſim, quam plurimos, ſi ab initio norint faſtidium praxeos, quodvis potius vitæ geuus eligere, quam artem iſtam alioquin egregiam.* Quantumvis igitur ex præmemoratis, medicus magnam animo capiat moleſtiam, tamen omnia eſſent toleranda, niſi plerumque loco ſoſtri accederent contumeliæ ac calumniæ. Advocatus enim medicus, quando graviores cauſæ

Cautelæ non nullæ in plebejorum curatione.

eum

eum domi detinent, ut non ad nutum adparere poſſit, illico in hæc obtuſe prorumpere verba vulgus non erubeſcit: Unſer eines, ſagen ſie, hat ſchlechte Hülffe, ja, wer es auch zubezahlen hätte, wie reiche Leute? his ſimilibusque convitiis, excruciant medicum iſtiusmodi homines, ſed quicquid ſit, PATIENTIA VINCIT OMNIA. Gratioſos ſolent adpellare Medicos, fortaſſis, quia ſunt Eleemoſynarii publici, ſic re ipſa, ut merearis nomen, ſemper ſuccurrendum pauperibus, ſine ulla remuneratione. Quemadmodum vero medicus, minime ex ſola vulgi opinione venit æſtimandus, ſed fama ſubnixa ſit eruditione, alias inconſtantem eſſe, non ſine ratione exiſtimo; ſic quoque illam non prorſus eſſe rejiciendam, firmiter mihi perſuaſum habeo, imo quoque medicus prudens hanc ſibi quantum poſſibile debet conciliare, quod fieri poteſt, ignarum vulgus, ſi vel minus intelligat, vel aliter perſuaſum habeat, quæcunque ſint, modeſte in formes, ac potius non raro loquendum eſſe medico cum plebejis, & ſentiendum cum eruditis, exiſtimes; brevius autem & conciſius cum vulgo eſt colloquendum, & tamen hæc neutiquam conſtituit perpetuam regulam, ſed pro ſubjectorum diverſitate differt, nullatenus vero cum his ignaris diſputes, ne triti proverbii veritatem experiaris:

Vinco ſeu vincor, ſemper ego maculor.

Ad morborum curam facilitandam aut protrahendam, vel impediendam haud parum conferre mentem,

tem, operationes ſuas varie in corpus exſerentem unusquisque vel me tacente, agnoſcit; ita ſane quilibet medicorum pro circumſtantiarum varietate, eo operam navare tenetur, ut, quantum in ſe eſt, ægrotantis operationes mentis intra limites rectos coerceat, & quemadmodum pleraque vulgi pars juſto & perfecto rationis uſu non pollet, quo l. animi pathemata, vel ciborum deſideria moderare poſſent; ita diætæ regimine quam maxime opus eſt, & ceterorum, hiſce enim neglectis, non aliter fieri poteſt, quin quævis irrito adhibeantur ſucceſſu. Quamvis autem uniuscujusque ſit medici, ſe ad cuiusvis captum atque ingenium accommodare, præprimis tamen hac circumſpectione per opus eſt in fœminis ægrotantibus, quæ nunc conſiderandæ veniunt.

IX.

Cautelæ circa ſexum ſequiorem.

Caſtitas ac Pudicitia, ſi quem alium, ſane Medicum ornant. Non minima quidem gloria eſt, ſequiori ſexui placere, modo hanc gratiam tibi concilies, non confabulando, jocando, vel quod maxime abſit, contrectando, turpe enim eſt medicum audire libidinoſum, & ſalacem. Nihil tamen obſtat, quo minus practicus adeat virgines, mulieresve omni tempore, nocturnis quoque horis, ſi modo neceſſitas id poſtulet urgeatque morbus. Ut ut vero ſexus ſequior, quam plurimis morbis præ potiori vexatur; ſic quocunque tandem laboret, medicum decet eſſe tacentem. Modo

enim quæ minus formoſa eſt , lentiginibus inquinata, rugisque anilibus obducta, avide expetit fucum: alia menſtrua ſuppreſſa pelli , & ejusmodi ſexcenta alia deſiderat. In quam plurimis autem fœminarum morbis, ſemper uno oculo reſpiciendus eſt uterus, & ordo rerum agendarum , pro modulo menſium in primis ac unice variat, tum in cœlibatu , tum in conjugio Cautus debet eſſe medicus in diagnoſi menſium deficientium & prognoſi, ne ſtatim graves arguat, ex hoc enim ſolo nihil certi concludendum, idem judicium quoque eſto de molam geſtantibus, & hyſtericis. Medicamenta quod concernit , hiſce molliculis propinanda, quantum poſſibile, palato debent eſſe accepta: hæc enim poſtulat graveolentia amara, alia ſuaveolentia & dulcia. Nunquam danda abortiva tam interna, quam externa, nec ſtudio, quod ſcelus impium, nec negligentia, quod turpe & indecorum: idem quoque eſto judicium de vomitoriis, purgantibus, nunquam propinandis , niſi cauſam prius habeamus perſpectam , cur hæcce medicamenta generoſa ſibi expetant fœmellæ: itidem mola cum fœtu, vel hydrope non eſt confundenda , ſed uteri motus, probe diſcernendus ab Embryonis motu, & reliqua. Poſtremo non injurioſus ero in hocce genus formoſum, quando multoties propria ſua culpa perire, exiſtimo, & meum aſſertum confirmare videtur Celſus: *Propria culpa pereunt, inquit, præſertim mulieres virginesque, dum pudore perfuſæ, ſecretiores corporis affectiones revelare non audent ; cum*

tamen

tamen neceſſe foret, ut liberius de his conquerantur, & Ranchinus (*) quemadmodum ait, in confeſſione peccatorum, vitiorum occultatio, animæ mors eſt, ſic in corporearum affectionum relatione ſuppreſſio malorum, vitæ ac ſalutis ruina. Amorem quoque, quem tamen ex nimia pudicitie ſemper celare ſolent, multis morbis fomitem præbere, non ſine ratione arbitror, uti morbi ex ſalacitate nimia orti, furor uterinus, amor inſanus ſimilesque teſtantur; talibus igitur conjugium, optimam ſæpe virginum medicinam, ſed honeſtum, ſuadere poteſt Medicus: id quod tamen ſub debita circumſpectione fieri debet, ne ipſis ægrotantibus facile conſilium demus, ſed agnatis; ne forſan verum morbum celantes, ex eo, quod medicus illum agnoverit, impudorem conjiciantur.

X.

Quo quis tenerioris eſt texturæ, eo facilius quoque læditur: ſane infantes ob vaſculorum præprimis, pororum, nervorumque teneritudinem, ob occurſum alterantis aeris, errores & morbos nutricum, ob ἀδδηφαγίαν, & inde impuritates in corpore collectas, quocunque demum nomine inſignias, reliquaque, multis corripi morbis, præ quadratis, in vulgus eſt notum. Ab ſit autem, ut hæc teneritas cauſa ſit, quam obrem hiſce tenellis minus mederi poſſimus, ut potius tanto majori ope indigeat, quanto delicatior eſt machina corporea. Equidem non diffiteor, ſingulari opus eſſe in

Cautela circa tenellos.

(*) *de conſultat. rat. Cap. IV.*

ſe in infantum curatione prudentia, tam circa medicamenta præparanda, quam modum propinandi ac doſin; accedit, quod per ſciſcitationem, & ſeriam demum informationem ægrotantis, tam hujus conſtitutionem, quam morbi ætiologiam plerumque expiſcamur, mirum haud erit, cur infantum ac puerorum medela, a quibus tale quid minus expectandum, ſit difficilior ac periculoſior. Meum non eſſe autumo, infantum morbos recenſere, eorundemque curam annectere, hæc enim omnia magis enucleata proſtant in CL. Wedel. (*) tractatu; ſed potius pro juvenili ingenio adjiciam tantum non nullas cuutelas in infantum morbis pro lubitu obſervandas. Edito igitur in lucem embryone, ſtatim jubente Coo, propinandum eſt medicamentum leniter alvum ciens, quo meconium ex inteſtinis ejiciatur, nam coloſtrum non ſemper aptum eſt, ad hanc materiam ſæpius compactam, ac propemodum induratam, educendam. Dein loco lactis muliebris, haud facile dandum eſt aliquid ſuccedaneum, uti non nullis eſt in conſvetudine, etiamſi ab Helmontio prædicatum, ut pote minus naturæ congruum & perſæpe nociferum, ſive ſit decoctum aniſi; ſive emulſiones, neque cereviſia tepida temere nutriendus in initio. Et denique quam maxime in infantibus attendenda ſunt principia vitalia, fundamenti loco generalis; primæ viæ itidem probe veniunt reſpiciendæ, his enim mundificatis, mul-

(*) *de morbis infant. p. 7. ſeqq.*

multorum morborum fomitem materialem, ac orignem disjici, e. gr. variolarum, Epilepſiæ & ceterorum, firmiter exiſtimo. Medicamentis nec ullis, nec pluribus quam opus eſt, infantes ob rui debent; & urgente neceſſitate, hæc vel fraude licita, vel perſvaſionibus, vel blanda vi ingerenda. In morbis gravioribus v. gr. Epilepſia inveterata, nullis remediis cedente, quandoque prudentiæ eſt, urgentibus præprimis parentibus, remedia empiricorum concedere. Medicamenta Mercurialia, ut Mercur. dulc. aliaque chemica, permulti quidem tanquam nocifera fugienda perhibent, verum, quando lege artis & rite ſunt præparata, juſto tempore & convenienti doſi propinantur, ut ingenue fatear, non video qua ratione nocere poſſint, ſed circumſpectione opus eſt. vid. CL. Wedel. (*) Non ſecandi infantes hernia laborantes, nec V. S. juxta methodum Gallorum inſtituenda, niſi quid ſpeciale urgeat. Plura hac de materia ſcribere, prohibent adhuc proferenda, quæ nunc aggredior.

XI.

Cautelæ erga adſtantes.

Quemadmodum multa interrogare ac ſciſcitare debet medicus, ſecundum Valleſii (**) monitum, i. e. omnia ac ſingula exacte examinare, modo debilitas ægrotantis, atque acerbitas morbi, aut ægri moroſi-

(*) *diſſ. de Mercurio dulc.*

(**) *2. epid. p. 122.*

roſitas, permittat, quarum poſtrema nonnunquam tam barbara & craſſa deprehenditur, ut neque medici interrogata obſervet, neque reſponſo dignetur, quid ? quod interdum iſtiusmodi cappadocium portentum obtuſe dicere non erubeſcit: **Ich weiß ſelbſt nicht was mir iſt, er ſiehet wohl daß ich kranck bin, er wirds wohl aus dem Urin ſehen,** quaſi vero medicus vel ſolo ipſius, vel urinæ aſpectu judicare poſſit, quæ, & ex qua cauſa patiatur; ita potiſſimum multum lucis accendunt practico adſtantes prudentes, i. e. qui circa ægrotantium medelas ſæpius fuerunt occupati, hisque præprimis hocce munus iterum eſt demandandum. Antequam vero paulo accuratius adſtantes conſidero, me non ſine ratione ſuadere opinor, prius ab his conſtitutionem, ætatem, vitæ genus aliaque eſſe expiſcanda, quam intramus infirmi cameram, non quidem eam ob cauſam, ut ordine hæc omnia denuo poſſit enarrare medicus, ac ſi eſſet Propheta; verum, ne tam multifariis quæſtionibus fatiget decumbentem. Cum igitur nonnihil adſtantes contemplari apud animum conſtituerim, non inepte me facturum arbitror, quando horum cuſtodum officium, quod tria involvit, paulo accuratius inſpicio, quo eo melius adpareat, quomodo ſint gubernandi, & errores ac delicta eorum corrigendi. Primo enim ægrotantem ejusque affectum, remedia propinanda, res non naturales exacte ſcire, illis ſit

inte-

integrum c. f. Cl. Bohn. (*) quo medico quærenti diſtincte omnia recenſere queant; dein ut medicamenta juſto tempore ac doſi adplicent propinentque ægroto; & denique ut obſervent a medico præſcriptam diætam neceſſariam: non raro autem accidere ſolet, ut ultra crepidam ſapere malint, ſi quando medici regulas negligunt, harumque loco & medicamentorum ſubſtituunt alia, quod fit modo clam, ſi timidiores, modo palam, ſi arrogantiores & perfrictæ magis frontis fuerint, quod vero neutiquam tolerandum. Præſtat magis ægros curatorem habere ſpecialem, quam generalem, unum certum, quam plures incertos, vagosque; præ reliquis autem aptiſſimæ ſunt foeminæ clinicæ, eæque conſuetæ, ſeu huic muneri adſuetæ. Nihil temere indulgendum eſt adſtantibus, nec committendum, & medici multum intereſt, ut fidos, amicos & candidos nanciſcatur adſtantes, alias fama infirmis ac debilibus incedit cruribus; hi quoque medicinæ periti eſſe poſſunt, non vero naſuti, arrogantes, malefici, perfidive; ſed medicus director antea dictorum, omnes eo intendat nervos, quo ultra vulgus ſapere, ac intelligentia omnes ac ſingulos præmemoratos antecellere queat.

XII.

Cautelæ nonnullæ circa medicamenta in genere.

Ex pharmacopoliis tam ſimplicia quam compoſita, & cruda, & præparata præſcribere ac depromere, eſſe conſultum, in vulgus eſt notum;

(*) *de off. med. dupl.*

tum; nihilominus tamen, quia permulta in his vel plane non, vel ſuperflua proſtant, imo averſationem interdum cientia, ignobiliora & indigna, de quibus pererudite B. Mem. Rivinus ſcripſit (*) accedit, quod aliquando variorum medicamentorum, præprimis heroicorum præparatio, non rite ac circumſpecte peragatur, ita rebus ſic ſe habentibus non poſſum non, quin ſelecta magis atque tutiora, privatim præparanda ac diſpenſanda, commendem: ſi modo leges publicæ id non prohibeant, aut bene conſtitutæ pharmacopoëæ, neceſſitatem privatæ diſpenſationis non infringant: alias melius agere, juniorem præprimis medicum exiſtimo, ſi publice formulas præſcribat, quo nempe in caſu ſiniſtri forſan eventus ad teſtimonium publicum, rei ſic & non aliter actæ, provocare poſſit. *Horrent non pauci, ait, CL. Rivin. ac horrerent omnes, credo, quæ præparantur & diſtribuuntur in officinis, ſi reſcirent, quibus contaminentur lances, mortarium & reliqua utenſilia. Novi fœminas, quæ morbum ac dolorem quemcunque pati, quæ mori malint, quam vel unicum granum, guttulamve unciam e pharmacopolio aſſumere, quod aliquando audiverint*, es kâme allerley von armen Sündern in die Apothecke. Utut autem præparatio medicamentorum tantum eſt opus, ut proprios oculos manusque admovere, omnino ſit neceſſarium, ab hac enim dependet ſalus vitaque ægrotantium, ita, ſi neceſſitas poſtulet medicamenta ex officinis depromere, ſemper præ ignotis quo-
ad

(*) *in diſſ. de medic. offic. cenſ.*

ad præparationem, uſu communi recepta, & ſatis commendata ac experta eligenda. Medicamenta leniora temperatiora quam ſæpiſſime in morbis curandis omne punctum abſolvunt, & multoties exiſtunt præſtantiora fortioribus calidioribusve. Mutatio crebra & medici & medicamenti, citra ſonticam rationem, perſæpe mors ægri. Medicamenta non æſtimanda ab eventu, ſed ſecundum indicationum rationes, methodum medendi & leges ac fundamenta artis. In Mercurialibus propinandis ipſoque Mercurio dulc. quam maxime opus eſt cautela, tum quoad præparationem, quæ certa ac cauta eſſe debet, tum reſpectu doſeos atque ſubjecti: vid. CL. Wedel (*). Opiatis pariter practicus carere nequit certis, fidis ac innoxiis, neceſſariis ac probatiſſimis, modo circumſpecte adminiſtrantem, uti reliqua nanciſcantur; ſed optimum eſt in multis morbis, opiatis, uti quoque reliquis medicamentis plane abſtinere, & tantum convenientem adhibere victum, quo natura foveatur, non raro enim morbus remediorum copia evadit incurabilis, conſentientem habeo peringenioſum BAGLIVIUM (**) qui plura, lectu digna hoc de argumento ſcripſit, ad quem B. L. ablego; nunc vero paucula diſſerere mihi licitum erit, de pulſuum exploratione, quam brevibus conſiderandam in me ſuſcipio.

(*) *in diſſ. de Mercurio dulc.*
(**) *in Animadverſ. ſuis in Pract. nov.*

XIII.

Cautelæ non nullæ circa pulſus explorationem

Cor centrum totius Circuli ſanguinis modo potentius modo remiſſius, modo crebrius, modo tardius conſtringitur, vel dilatatur, & ita ſanguinem pro Syſtoles ac Diaſtoles diſcrepantia, evibrat quoque muſculus hic ac protrudit ad omnes corporis partes, unde haud mirum, quando pulſus mox celer, mox tardus & ſic porro deprehenditur. Nolo jam moras nectere in recenſendis pulſuum ſpeciebus, has autem qui cupit, evolvat Struthium, Wedel diſſert. (*), ubi plura hac de materia ſcripta proſtant. Condones velim, L. B. ſi hic, uti in reliquis quoque rem non ſemper acu tetigerim, idque virium mearum tenuitati adſcribas. Ex antea dictis, ni fallor, liquido adparet, pulſum multis viciſſitudinibus eſſe obnoxium, & ſic terror, triſtitia, inopinatus medici vel amici cujusdam aſpectus ſtatim commutare illum valet, ideoque putaverim ego, prius aliquamdiu cum ægroto eſſe colloquendum, quam pulſum explorare ſit licitum. Pulſui nec nimis diu inhærendum (more Sinenſium), multo minus alio prætextu, nec nimis breviter deſiſtendum, ad ictus minimum ſex vel octo. Sunt, quibus natura arteriam alias in carpo ſitam, pollicem inter atque indicem collocavit, tunc non illico exiſtimandum, ægrotantem agere animam, ſed reliqua probe ſunt conſideranda

da

(*) *de pulſuum Phyſica.*

da vid. Tulp. (**) Pechlin. (***) aliique. Medicus quoque nec nimis pertimeſcere debet pulſus varietatem, nec fidere eidem ſoli; Pulſus enim bonus, urina bona, tamen æger moritur. Judicium igitur non ſtatim & promiſcue erit ferendum ex pulſu circa morbos: es hat nichts zu ſagen, der Patient ſoll balde wieder reſtituiret werden, quippe non raro evenire ſolet, ut vix præterlapſa ſemihora, ægrotum vitam cum morte commutaſſe, audias; ſed uti ſupra dictum fuit, ſigna collective ſumta, demum conſtituunt pathognomicum. Quemadmodum vero pulſus in auſpicanda & exercenda praxi clinica primum eſt magiſterium; ſic ab ægrotante viſitato diſcedere hoc neglecto, turpe fuerit ac probroſum, nam ſignum eſt certum, etiamſi certis caſibus fallat, ſi igitur quid certi ex pulſuum tactu in nos redundet, id omne debemus ceteris circumſtantiis (excepto uno vel altero caſu) quæ, uti jam monui ſemper acri prius ſunt perpendendæ judicio, ne bonum perperam pronunciemus pulſum, & ægrotantes omni periculo vacuos: tunc enim ſymptomatis præter ſpem omnem atque opinionem in deterius mutatis, non eſt Sapientis, dicere:

HOC NON PUTARAM.

Sed hæc velut in tranſitu de pulſu, nunc ad lotium humanum conſiderandum me converto.

XIV.

(**) 3. *obſervat.* 45.
(***) *Lib.* 2. *obſerv.* 5.

XIV

Cautelæ circa urinarum inſpectionem.

Quemadmodum in paragrapho præcedenti dixi, pulſum non eſſe unum eundemque, ſed admodum diſcrepare pro ſubiectorum diverſitate, ſic quoque idem iudicium eſto de urina humana. Lubens quidem fateor, multos extare libros, in quibus *οὐροσκοπίας* methodus magna cum diligentia fuit deſcripta, & meum quoque hic loci non erit novam conſcribere, utpote quod opus grandius, quam cui rite ſatisfaciendo, vires meas cenſeo pares; ut potius conciſe tradam nonnullas cautelas, quibus in praxi adhuc parum verſati (ſi illis ita viſum fuerit) poſſunt uti, & pro lubitu his minus politis, politiora ac cultiora addere. Dolendi ſunt vel ad minimum merentur commiſerationem, qui dolorem in capite, abſceſſum in gula, aut quemvis alterius partis affectum, unde nihil ſero communicatur, ex matula divinare præ ſe ferunt, hi enim ignorantiæ potius ſuæ, quam morbi cuiusvis indicium præbent, vid. Cl. Thom. Willis: (*) Equidem non diffitendum, ad renum, ureterum & veſicæ affectiones, nec non gradum æſtus febrilis diiudicandum, Icterum dignoſcendum, aliquid lucis nobis accendere urinarum inſpectionem, ſed quomodo quis ætatem, ſexum, an ægrotus lectulo ſit affixus, nec ne? aliaque ſexcenta, ex matula hariolari poſſit, ut nihil diſſimulem, non video cauſam ſatis aptam atque idoneam. Lotium igitur, ſeu huius inſpectio duntaxat in tantum habet ali-

(*) *diſſert. epiſtol. de urin.*

aliqualem uſum ; in quantum antea nominatas alluit partes , & ex ſanguine ſecernitur: ergo ex ſola urina nunquam temere & inconſiderate vaticinari debet Medicus: Ergo nec exigenda promiſcue & abſolute ab omnibus, neque huius perluſtratio prorſus abnuenda ; E. facta conſultatione medicos inter de ægrotantis affectu, non ex urina contrarium aſſertum inconſulte in medium proferendum : E. in externis læſionibus quibuscunque conformationis & ſolutæ unitatis, non niſi admodum remote in cenſum venit urina,& ut brevibus me explicem, id non facile dixerim, urinæ inſpectionem omnimode eſſe reiiciendam , ut potius laudem ſuam mereri, prorſus ſim perſuaſus ; iis tamen cum aliis cordatioribus medicis aſſentiri haud poſſum, qui ex ſolo allato lotio, ſepoſitis omnibus ſymptomatis aliisque ſignis, nec ægrotante viſo,nec alio modo de eius ſtatu ſufficienter inſtructi , morbum eiusque cauſam , & quod maximum , eventum divinare fruſtra conantur, uti iamiam in antecedentibus innui. Evaporatio , deſtillatio , putrefactio lotii, non nulli quidem , οὐροκριτικὴν accuratius inſpicientes, ſuadere videntur, tamen quid certi falſive inde ad nos redundet , acri iudicio præditis animo perluſtrandum relinquo. Ut ut autem medicus præ ceteris multis eſt expoſitus periclitationibus , ſic præſertim in urinarum inſpectione cautus ſit, ne fallatur; nemo non facili perſpicit negotio : Nonne cruenta urina, alias vaſorum læſionem non obſcure indicans , te fallere valet in menſium fluxu , & quem quæſo latet , dari medicos, qui ſtudioſe ablegant eiusmodi emiſſarios, iudicium de mor-

 bo

bo præſenti (& perſæpe nullus adeſt) exigentes, quo expiſcatis omnibus neo-practicum decipiant, deceptumque penes alios riſui habeant (*), caute igitur de lotio ab ignotis allato iudicandum: ſic quoque varia aſſumta, inprimis liquida, urinam diverſimode alterare queunt. Multa quidem dicenda reſtant, verum brevitati ſtudens; paragraphum finio, cum animus ſit ſoſtra medica, quæ ordo nunc tangit, brevibus perquirendi.

XV.

Cautelæ circa ſoſtra medica,

Loquuntur vulgo medicos eſſe benignos, quià benigne ægrotis facerent, præprimis pauperibus, & forſan quoque ex hac ratione illos Gratioſos adpellant: ſane hæ, ſimilesque denominationes, non parum quidem ſplendoris ac honoris medicinæ conciliant, & eſſet exoptandum, ut omnes ac ſinguli hoc nomen ſibi iure poſſent vindicare; tamen quia proh dolor! contrarium quotidie experimur, ita, ut avaritia, qua nihil turpius ac deteſtabilius medico, & non ſatis vituperanda commoditas, benignitatem ac ſedulitatem longe ſuperare videntur; ſic me non ſine ratione adſertum fore opinor, quando hoc encomio multos medicos prorſus indignos iudico. Novi enim quosdam, quibus ſemper in conſuetudine erat ægrotantes pecunia carentes ablegare ad iuniores, & dicere: Hier iſt nicht viel zu hohlen, er mag zu einem Anfänger gehen, ich bin kein Gotteswillen Doctor. Cur autem tam horride atque inculte nonnulli practicorum veteranorum dicunt?

(*) *vid. Bohn. de offic. med. præſag.*

cunt? ſcaturigo omnium præmemoratorum eſt nimia fiducia ſui ipſius, temere enim iſtiusmodi homines ſibi perſuadent, hunc vel illum ægrotantem nullatenus priſtinæ ſanitati poſſe reſtitui, niſi eorum imploret auxilium, quaſi vero unicum eſſent ſolatium ac refugium; certe de his quid ſentiendum determinare non ſuſcipio, ſed ſanioribus ac prudentioribus practicis veteranis decidendum relinquo. Tantum vero abeſt, ut modo recenſitis practicis omnem prærogativam denegarem, horumque famam meis meditationibus iuvenilibus infringerem, non ſane, utpote quos omni reverentia excipio, ut potius declarem, ſermonem hic eſſe tantum de illis medicis veteranis, qui præconceptis opinionibus turgidi, medicos iuniores plane nauci faciunt, exiſtimantque ſe ſolos ſapere. Avaritia igitur ſi quem alium, certe dedecet medicum, ideoque ſemper gratioſa manu pauperibus ſubveniendum, ſine ulla remuneratione; munuſculum tamen, ſi tibi offerant, non detrectes, prudentiæ eſt, niſi pauperies notoria tibi ſit cognita, quæ gratitudini pauperum eſt præferenda; hoc enim magis magisque firmatur confidentia, nec deterriti reditum abhorrent. Sacerdotibus urbicis, miniſtris aulicis, aliisque gratis quoque (ſi lubet) ſuccurrendum, verum nihil ſine cauſa; & uti Clericus Clericum, ita medicus medicum non decimat facile, ſed auxiliatrices ſibi invicem præbeant manus, ipſis ſit integrum: Pro ægrotantis captu, ſtatu & conditione quoque ſoſtra medica differunt; ſicque pretium medicamentorum definitum a vilioris vel mediæ conditionis ægrotantibus

deſiderare, erit æquiſſimum, non æque ab illis, penes quos eſt ſummum imperium, & qui divites audiunt, quorum Magnanimitati ac Liberalitati omnia ſunt relinquenda: Exiguum lucrum, idque ſæpius repetitum, magis prodeſt quam pretioſum & rarum, medio tutiſſimus ibis, præſtat autem in defectu magis peccare poſcendi & accipiendi, quam in exceſſu: Ægri curati vel curandi, ſemper ex ſolvendi grata promptitudine ſunt æſtimandi, neutiquam vero ex divitiis & facultatibus. Sunt, pro medicamentorum præſcriptione, viſitationibus & medicamentis ipſis large ac liberaliter ſolventes, alii non æque, probe itaque a ſe invicem diſtinguendi ægrotantes liberales ab avaris. Non eſt, ut multa de ingratis, illiberalibus, rudioribus aliisque huius farinæ hominibus diſſeram, etiamſi monitis & in ius vocatis, tamen ad ſolvendum obtuſis, namque hoc in caſu optima eſt cautela ACCIPE DUM DOLET, quando enim dolor evanuit, plerumque hocce hominum genus dicere ſolet: Er hat mir ja balde nichts gegeben, und ich habe auch keine Hülffe verſpühret. Nolo me prolixiorem hac in materia gerere, ideoque brevibus paragraphum ultimum, cautelas nonnullas erga morientes ſiſtentem ordior.

XVI. Cum

XVI.

Cum omnes ſervare ſit impoſſibile, interdum e-nim medica plus valet arte malum; ita medicum non corpori ſolum omnimodo proſpicere, verum & animæ, præſertim urgente neceſſitate decet; & eſſet exoptandum, ut ſemper in morbis malignis, acutis, aliisque caſibus deſperatis, qui præter ſpem omnem atque opinionem ægrotantem extinguunt, prius confeſſionarii accierentur, quam medici, quo anima periculis erepta, eo tutius corpori auxilium ferre queamus. Sed quis quæſo eſt noſtrum, qui ægrotantibus hocce ſuadere moliretur? nonne imprudentes talem illico mortis nuncium haberent? ſed quicquid ſentiant iſtiusmodi improvidi atque temerarii, tamen erit medici chriſtiani, animæ rationem habere, &, ſi moribundo ægro cum aliis adſtet, ſive cognato, ſive amico honorato, prout decorum fuerit viſum, id indicar Quando autem quis mihi obiicere vellet, in agone non opus eſſe medico, ſed prudentiæ, tunc temporis domi ſe tenere; ambabus largior, quando medicus noverit fatorum præcipitia, uti in ſenibus, aliisve morbis periculoſis, cum tela præviſa minus noceant, & mors præcognita famæ conſulat; id autem ſaltem urgeo, medicum præſentem, mortem ægri ſubterfugere non debere, dedecori enim eſſet, ſi ægrotans hoc anxie deſideret, imo periculoſum, præprimis in aulis, male e-nim ſibi conſcius tunc videretur, vel ex mala cauſa id facere. Nunquam vero acceleranda eſt mors morituri, et-

Cautelæ circa morientes.

iam ad adſtantium aut ipſius ægri rogatum; ſed confortantibus vitalia, & mitigantibus dolores, æger eſt erigendus, ſi quando vires adhuc medicinam quandam admittant, alias enim eſſet ſuperfluum, & melius, horam ſolutionis quiete expectare. Nec deſperandum quoque ſine neceſſitate, nec nimis fidendum, inprimis quando æger ſæpius quaſi mortuus viſus fuit, tunc enim caute circa prognoſin verſandum. Neutiquam vero mortui ſunt viſitandi, uti Gallis in proverbio eſt, niſi ad Magiſtratus requiſitionem, vel ad parentum vel cognatorum petitum cadaveris apertio inſtituatur; minime vero hæc promiſcue efflagitanda, vel ſubeunda erit a medico, verum præmemoratorum voluntati relinquenda. Peracta autem ſectione, medici eſt, de morbi genere & ſtatu, quo æger decubuit & defunctus eſt, referre, & in hac relatione brevi, perſpicua & ſufficienti, præprimis acumen iudicii medici elucere debet, hicque doctus ab indocto diſcernitur. Nec terminis technicis omiſſis, ponenda ſunt huc minus ſpectantia vel defunctum, vel alios falſe perſtringentia; & morbus, in obſcœnis ſi fuerit partibus, etiamſi nullatenus ſuſpectus, præcipue in ſexu ſequiori, præſtat ſemper velamento quaſi obtegere referenda, & modeſtiis effari. Ne autem exercitatio hæc animi, Tibi, L. B! nauſeam creet, finem rei impono, & ſi quorundam bilem præter omnem ſpem atque opinionem moverim, doleo illorum vicem, condonandum mihi eſt hoc in argumento minus perito, & cogitandum: Nunquam male, nunquam bene: augeas, modeſte corrigas, & quæ minus ſunt polita, polias,

iterum

iterum iterumque abs te peto: lubuit cautelas tantum nonnullas ſcribere Medico politicas, ſi placet Politiam medicam perfectam elaborare, permultos Tibi obſtrictos facies, id unice adhuc abs te contendo, ut mihi impoſterum faveas.

TANTUM.

Errata ſequentia, & ſi quæ plura irrepſerint corrigat B. L.

Pag. 3. lin. 17. lege accurata p. 4. l. 2 l. derogatur. p. 5. l. 2. l. neceſſarium. p. 5. l. 13. l. oporteat. p. 5. l. 23. l. ardentiſſimis. p. 5. l. 28. l. huncce. p. 8. l. 1. l. ipſæ. p. 8. l. 3. l. querelæ. p. 8. l. 16. l. partibus. p. 12. l. 24. l. habeat. p. 16. l. 5. l. lectione. p. 18. l. 17. l. ſesquipedalibus. p. 19. l. 2. l. iugulari. p. 19. l. 4. l. aliud ſubſtituit. p. 19. l. 10. l. innumerabiles. p. 19. l. 19. l. Syracidis. p. 21. l. 11. l. praxeos chirurgicæ. p. 21. l. 12. l. interdicendum. p. 21. l. 16. l. iubet ratio. p. 21. l. 22. l. aberrantibus. p. 22. l. 14. l. cognito. p. 22. l. 18. l. tempus. p. 24. l. 8. l. veniam. p. 24. l. 21. l. morbos. p. 24. l. 25. l. exiſtere. p. 25. l. 6. l. conditio. p. 26. l. 1. l. diſcordium. p. 28. l. 27. Vincor. p. 30. l. 28. l. inquit. p. 31. l. 6. l. pudicitia. p. 31. l. 16. l. in pudorem.